

GroenePreek-2023 (categorie niet-theoloog)

Marjolein Tiemens

Lezing: Jezus Sirach 27: 1, 6-10, Lucas 6: 43-45

Niet zonder elkaar

Eerste lezing (Jezus Sirach, 27, 1, 6-10) (Willibrordvertaling)

Gevaren van de handel

Uit winstbejag zondigen velen en wie eropuit is om rijk te worden wendt zijn ogen af (als hij ongerechtigheid/onrecht ziet).

De vrucht van de boom laat het werk van de kweker zien: zo toont de berekening de plannen in het hart van een mens. Vóór de berekening moet je een mens niet prijzen, want daarin wordt de mens op de proef gesteld.

Als je zoekt wat rechtvaardig is, zul je het vinden en het aantrekken als een prachtige mantel. Vogels nestelen bij hun soortgenoten, en de waarheid keert steeds terug naar wie haar beoefenen. Een leeuw loert op zijn prooi: zo loert de zonde op degenen die onrecht bedrijven.

Evangelie. (Lucas, 6, 43-45)

Er bestaat geen goede boom die zieke vruchten voortbrengt en evenmin een zieke boom die goede vruchten voortbrengt. Een boom immers kent men aan zijn vruchten; men plukt geen vijgen van dorens, men oogst geen druiven van een braamstruik. Een goed mens brengt het goede te voorschijn uit de schat van goedheid in zijn hart; maar een slechte brengt het slechte te voorschijn uit zijn schat van slechtheid; want waar het hart van vol is, daar loopt de mond van over.

Overweging

Het boek Jezus Sirach is in de Willibrord Bijbel het laatste boek van de wijsheidsliteratuur. Jezus Sirach wil met zijn geschrift levenswijsheid overdragen. Voor hem is het zonneklaar dat alle wijsheid ontspringt aan de 'vrees voor de Heer', of wel aan 'eerbied en diep ontzag, voor de Eeuwige'.

Boven het gedeelte waar de lezing uit komt staat de titel 'Gevaren van de handel'. Jezus Sirach waarschuwt ons dat we vooral bedacht moeten zijn op de intenties van mensen, zeker als het gaat om handel en geld verdienen; 'Uit winstbejag zondigen velen'.

Het is een waarschuwing die we ons vandaag de dag nog steeds ter harte kunnen nemen. Niet alleen naar anderen toe, maar zeker ook naar ons zelf. Hoe vaak horen of zien we niet in de media hoe mensen zich verrijken zonder zich te bekommeren om de arbeiders die het echte werk doen. Zonder zich te bekommeren om de schade aan natuur en milieu die ze daarmee te weeg brengen. CEO's van bedrijven, politici, maar ook wij als consumenten, zijn snel geneigd om te kiezen voor winst op korte termijn, vaak ten koste van de toekomst. Het lijkt erop dat we onze identiteit creëren door wat we kopen en consumeren, door wat we hebben, en niet zozeer door wie we zijn. Maar de vrucht van de boom laat het werk van de kweker zien. De vrucht van de boom laat onze ware identiteit zien, laat zien wie we zijn, waar we voor staan.

Voordat ik verder ga is het denk ik goed om te weten dat ik ben opgeleid tot plantenveredelaar, ook wel kweker genoemd. Een plantenveredelaar ontwikkelt nieuwe rassen, die bijvoorbeeld meer opbrengen, grotere vruchten geven, of resistent zijn tegen ziektes en plagen, of meer smaak hebben. In het fruitschap in de supermarkt of bij de groenteboer bent u vast wel eens namen tegengekomen als Elstar, Jonagold of Goudreinet. Dit zijn allemaal rassen van appels die allemaal specifieke

eigenschappen hebben. Voor een appel als tussendoortje kiest u misschien de zoetzure Elstar. Maar als u van plan bent om een appeltaart te bakken of appelmoes te maken koopt u wellicht liever Goudreinetten.

Na deze korte uitleg over wat een plantenveredelaar doet kunt u zich misschien wel voorstellen dat ik geraakt werd door de zin: *'De vrucht van de boom laat het werk van de kweker zien: zo toont de berekening de plannen in het hart van een mens.'* Mijn gedachten gingen een aantal jaren terug, naar de tijd dat ik nog volop actief was in de veredelingswereld. Een van de eerste dingen die bij mij boven kwam was de naam van een Engels tomatenras: 'Moneymaker'. Ik vroeg me af wat de intentie van de kweker was geweest om het ras te maken. Wat zegt zo'n naam, Moneymaker, letterlijk vertaald 'Geldmaker'? Zegt die naam iets over het ras, of ook over de kweker? Zou de kweker er werkelijk op uit geweest zijn om alleen maar zoveel mogelijk geld te verdienen met dat ras? Of was deze tomaat ook een verbetering voor de teler, de consument, het milieu, of de tomaat zelf? Of anders gezegd, wie had er baat bij de vruchten?

Mijn gedachten dreven verder en er kwamen nog meer tomaten voorbij, en wel de Wasserbomben. Misschien herinnert u het zich nog. Het was de naam die de Duitse consumenten gaven aan de tomaten uit Nederland, die hard en smakeloos waren, ballen water. Tomaten waar je, als kweker, je voor zou moeten schamen. Niet alleen ten opzichte van de consument, die je een hap water voorschotelt, maar ook ten opzichte van de tomaat zelf, die je de smaak ontnomen hebt en hebt gedegradeerd tot een ding, een productiefactor zonder waarde van zichzelf. Zonder je te realiseren dat elke vrucht een wonder is, gevormd door aarde en water, lucht en licht.

Paus Franciscus schrijft in de encycliciek *Laudato si'* dat wij de vruchten van de aarde op een verantwoordelijke manier mogen gebruiken, maar tegelijk geroepen zijn te erkennen dat alle levende wezens, een eigen waarde ten overstaan van God hebben. Dat wil zeggen dat ieder schepsel hoe groot of klein ook voor God waardevol is en wordt geliefd, alleen al om zijn bestaan. En daarom zijn wij geroepen om met compassie en respect met alle schepselen om te gaan, dus ook met die tomaat. Doen we dit niet, dan zou je dit kunnen zien als minachting voor de schepper, een gebrek aan eerbied en ontzag voor de Heer.

Jezus leerde ons die houding van liefdevolle aandacht en compassie voor de planten en de dieren door te kijken naar de vogels in de lucht en de bloemen op het veld. Ook Franciscus van Assisi, een Middeleeuwse monnik, nodigt ons uit om met een open houding en vol verwondering de natuur tegemoet te treden. Voor hem was ieder schepsel een broeder of een zuster met hem verbonden door banden van genegenheid. Daarom voelde hij zich geroepen zorg te dragen voor alles wat bestaat.

Hoe kijkt u naar de bomen, de bloemen, de vogels, de bergen en rivieren? Kunt u ze als onze broeders en zusters zien? Of is dit een rare gedachte in onze tijd, waarin het bewustzijn dat de mens deel is van de natuur niet meer zo sterk aanwezig is? Persoonlijk denk ik dat we die verbondenheid diep in ons zelf wel voelen. Is de glimlach die op je gezicht verschijnt, als je een vlinder ziet fladderen, daar niet een uiting van? Geeft de vreugde die je ervaart als je de merel hoort zingen of het fluitenkruid ziet bloeien, niet aan dat je je betrokken voelt. Ik heb vaak het idee dat de vogels mij begroeten met hun gezang als ik in het bos wandel, en dan groet ik terug. Soms hardop, soms in gedachten. Dat gevoel van verbondenheid moeten we misschien wat meer cultiveren, want zoals paus Franciscus stelt 'als we ons innerlijk verbonden voelen met alles wat bestaat zullen soberheid en zorg spontaan ontstaan.'

Als we spreken over de zorg voor de schepping, of de zorg voor de Aarde, met name in relatie tot klimaatverandering en alle gevolgen daarvan, het verlies van biodiversiteit, droogte en

overstromingen, mislukte oogsten, gebrek aan schoon water, dan wil ons de moed nog wel eens in de schoenen zakken. Het is allemaal zo groot, zo complex, wat kunnen wij daarin betekenen?

De leerlingen in het evangelie van vandaag kampten met dat zelfde gevoel van onvermogen. Het ontbreekt hen aan zelfvertrouwen om de taak te volbrengen die van ze verwacht wordt. Ze vinden zichzelf te gering en denken dat ze onbekwaam zijn. In het evangelie van Lucas spreekt Jezus hen toe en steekt ze een hart onder de riem.

Onzin, zegt Jezus tegen ze, maar ook tegen ieder van ons. Aan de vrucht herkent men de boom. Heb vertrouwen in jezelf, je bent goed genoeg. Blijf dicht bij jezelf. Aan een vijgenboom groeien vijgen en geen appels. Als je ook appels en peren wil, ga dan op zoek naar appel- en perenbomen. Je hoeft het niet alleen te kunnen, zoek de samenwerking en heb vertrouwen in God.

Met andere woorden je hoeft niet alles te kunnen. Er wordt van jou niet verwacht dat je én vijgen én appels en peren voortbrengt. Maar Jezus pleit er wél voor om alleen góede vruchten voort te brengen. Dat gaat niet vanzelf, daarvoor moet je een goede boom zijn, een boom die in verbinding staat met zijn omgeving. Een goede boom die diep geworteld is in vruchtbare aarde, gedrenkt door de regen, gevoed door stevig sap, verwarmd door de zon en bezocht door de bijen en hommels.

Wij hebben andere mensen nodig om ons te ontwikkelen tot wie we zijn en wat we kunnen betekenen in de zorg voor het gemeenschappelijke huis waarin we leven. Maar naast de menselijke bewoners van dat huis, hebben we ook de hulp nodig van de niet menselijke bewoners, de planten, de dieren. Ja zelfs, van de bacteriën, de schimmels en de virussen. Ieder schepsel heeft een plaats en een functie, een taak in de huishouding van het gemeenschappelijk huis. Het gemeenschappelijk huis, zuster, moeder Aarde die ons voedt en leidt, zoals Franciscus van Assisi zingt in het Zonnelied. De aarde zorgt dus in eerste instantie voor ons, en zij leidt ons.

Dat vraagt een grote ommekeer in ons denken, gewend dat we zijn aan het idee dat de mens leidend is in deze wereld. Het zou geen kwaad kunnen als we ons wat bescheidener zouden opstellen, meer volgend, meer dienend, zoals Jezus ons heeft voorgedaan. Hij kwam op aarde om te dienen. Bovendien zijn we aarde mensen, letterlijk geboetseerd uit stof dat God van de aarde nam. In ons doen en laten zouden wij ook meer 'aarde' moeten worden, meer humus. In het Latijn is het woord humus gerelateerd aan humilis, waarin u misschien het Engelse humility herkent: bescheidenheid, nederigheid. Kerkvader Augustinus omschrijft dit als dat je weet dat je het niet alleen kunt. Daaraan zou je kunnen toevoegen dat we meer volgend moeten zijn. Dat we de controle die we zo graag over de aarde willen uitoefenen durven loslaten en de niet menselijke schepselen meer ruimte en de kans te geven om hun taak te vervullen. In het klein kunnen we dit doen door bijvoorbeeld de tuin niet vol te plempen met tegels, maar ruimte te maken voor planten, struiken en bomen. De dieren, klein en groot, kruipend en vliegend, komen dan vanzelf. Zo kan je tuin een oase van groen zijn in de steenwoestijn van de stad. Een vluchtplaats voor plant en dier. Een vrucht van je hart, die je betrokkenheid bij heel de schepping laat zien.

Ons hart, daar draait het om. Jezus eindigt zijn les aan de leerlingen met 'waar het hart vol van is, stroomt de mond van over'. Het zijn hartversterkende woorden. Wij moeten proberen hartelijke mensen te zijn en hartelijk met elkaar en onze medeschepselen om te gaan. Want een goed mens brengt goede vruchten voort, omdat zijn hart goed is. Bij de tomatenveredelaars heeft er ook een ommekeer plaatsgevonden. Na de ophef rondom de Wasserbommen gooiden zij het over een ander boeg. Een nieuw ras met de naam Tasty Tom was daar het resultaat van, een klein tomaatje met een heerlijke volle smaak, de tomaat waardig.

In onze zorg voor de schepping is het belangrijk om de nadruk op het hart te leggen, zoals Jezus doet. Als het hart goed is, zijn de vruchten goed. Een mens die een goed hart heeft, die is eerlijk met zichzelf en open voor de anderen en handelt vanuit zijn overtuiging.

Blijf verbonden met mij, zegt Jezus en richt je op mijn Vader, die onze Vader is. Alleen als wij Christus in ons hart dragen, kunnen wij Christus deze wereld binnendragen, waarin allen leven mogen als broeders en zusters, als kinderen van onze Vader, die leeft in eeuwigheid.